

УДК 372.4

Олена Будник

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ПТНЗ

В умовах сучасних українських реалій особливої гостроти набуває проблема формування національно свідомих, морально стійких, патріотично налаштованих фахівців, здатних до соціокультурної комунікації в умовах полікультурного простору. Високий рівень розвитку, передусім, громадянських якостей особистості слугує засобом ефективної професійно-трудової соціалізації на виробництві, створення конкурентоздатної продукції на ринку праці. Складна військово-політична ситуація в Україні показує, що справжній патріотизм людей, соціокультурна грамотність виявляється щодня не лише у безпосередньому веденні військових дій, а й у волонтерській діяльності з виготовлення найнеобхіднішої продукції для потреб вітчизняної армії та зміцненні територіальної цілісності держави, налагодженні міжкультурної взаємодії з представниками різних націй і народів, незважаючи на етнічну чи релігійну приналежність. Тому першочерговим у професійній підготовці майбутніх робітників вважаємо формування в них особистісних, духовно-моральних цінностей засобами соціокультури.

Проблемі національних пріоритетів у освіті присвячено наукові праці І. Бега, Г. Васяновича, І. Зязюна, В. Кременя, О. Сухомлинської, Р. Скульського, Г. Філіпчука. Окремі аспекти формування етнокультурної компетентності особистості досліджують О. Гуренко, М. Євтух, В. Кириченко, Л. Коваль та інші вчені; фундаментальні проблеми змісту соціально-педагогічної діяльності, професійної підготовки соціальних педагогів, соціалізації учнівської та студентської молоді – В. Бочарова, О. Безпалько, А. Капська, А. Мудрик, С. Савченко, М. Сакурова, С. Харченко та ін. Однак проблему соціокультурного виховання учнів у контексті їх професійної підготовки в умовах ПТНЗ вважаємо висвітленою недостатньо.

Мета статті – обґрунтувати сутність і закономірності соціокультурного виховання як дієвого засобу цілеспрямованого управління со-

ціалізацією учнів у руслі їх професійної підготовки у професійно-технічному навчальному закладі.

Соціокультурне виховання особистості майбутнього фахівця у контексті його професійної соціалізації розглядаємо як предмет соціально-педагогічної діяльності вчителя у педагогічно організованому мікросередовищі професійно-технічного навчального закладу.

Виховний потенціал мікросередовища становить цілісна соціально-педагогічна система на основі інтегрування основних компонентів соціокультурного виховання (мета, суб'єкти й об'єкти виховання, соціально-педагогічна взаємодія, зміст виховання, засоби педагогічної комунікації, методи управління, освоєння соціального середовища та ін.). Тому в контексті соціально-педагогічної системи виокремлюємо концептуальну спрямованість її мікросередовища, що передбачає цілеспрямований, послідовний і систематичний виховувальний вплив на особистість. Відповідно соціально-педагогічна діяльність, яка включає й управління соціалізацією учня, оволодіння ним соціокультурним досвідом, суспільно й особистісно значущими цінностями, – підсистема цілісної соціально-педагогічної системи середовища.

Метою виховання є формування в людини норм поведінки, яка відповідає прийнятним у суспільстві моральним принципам і правилам. Однак така поведінка може бути внутрішньо вмотивованою і свідомою лише тоді, коли особа володіє системою наукових понять, на яких ґрунтуються її дії. А ці знання – результат цілеспрямованого навчання. Отже, виховання як процес опанування духовно-моральними цінностями не може бути повноцінно реалізованим поза навчанням, у т. ч. професійним. Таким чином, маємо всі підстави для висновку про те, що цілеспрямовану професійну підготовку майбутніх фахівців у контексті оволодіння ними соціокультурним досвідом, з одного боку, здійснюють через навчальний процес, а з іншого – через позанавчальну виховну роботу. При цьому навчання слугує не лише засобом засвоєння духовно-моральних, естетичних, природничо-математичних, економічних, екологічних, техніко-технологічних та інших знань і практичних умінь, а й формування низки соціальних цінностей (почуттів, мотивів, установок тощо). Отже, у професійно-технічному навчальному закладі варто акцентувати, що організація повноцінного соціокультурного виховання учнів потребує органічного поєднання й ефективного використання, з одного боку, виховних можливостей навчального процесу, а з іншого – педагогічного потенціалу позаурочної виховної роботи.

На єдності навчальної та виховної мети у соціальному становленні особистості наголошував В. Сухомлинський. На думку вченого, завдання

професійної діяльності педагога полягає в тому, щоб знання, які здобувають учні, сприяли їхньому громадському зростанню, визначали ідейну позицію, тобто перетворювались у переконання, що мотивують до практичної діяльності. “Знання стають переконаннями тоді, коли вихованець готовий активно діяти відповідно до тих істин, у справедливості яких він не сумнівається, а діяльність стає для нього потребою” [12, с. 102–103].

У якості соціальної установки П. Ігнатенко розглядає громадянськість, що містить три складові: знання, переживання та вчинки, співвідношення між якими відображає у вигляді “лійки”, де найширша частина – це різнобічні знання, далі – переживання (але далеко не вся інформація переживається), і найвужчу частину “лійки” становлять вчинки, поведінка, практичні дії [7, с. 24]. Учений, як і В. Сухомлинський, вважав, що будь-які знання соціального змісту не стануть особистісним надбанням, якщо вони не набудуть певного емоційного забарвлення, не стануть переконаннями людини. Як кажуть у народі, “нічого не прийде до розуму людини, якщо воно не перейшло через її серце”.

Переконання є основою світоглядної позиції майбутнього фахівця. У цьому ж одностайні польські вчені. Наприклад Я. Учила-Зроскі (J. Uchuła-Zroski) наголошує на оволодінні духовними цінностями, входженні їх у соціокультуру, що здійснюється за інтегральною схемою: пізнання → переживання → діяльність [13, с. 30]. Нам глибоко імponує загальний вигляд відображення процесу формування світогляду особистості у вигляді такої схеми: знання → розуміння → переконання → діяльність (С. Гончаренко, Ю. Мальований) [5, с. 53]. Отже, соціокультурне виховання особистості здійснюється поетапно, шляхом засвоєння знань відповідного змісту, формування стійких переконань, емоційного ставлення, етичної відповідальності та досвіду соціально ціннісної поведінки й діяльності. Переконання, що інтегруються зі свободою та відповідальністю, слугують засобом вдосконалення професійної компетентності фахівця, а отже, і суспільства в цілому.

У формуванні в учнів стійких переконань важливим є з’ясування змісту понять “соціальне виховання” та “суспільне виховання”, що часто вживають як синоніми. Так, І. Підласий зауважує, що під суспільним (соціальним) вихованням розуміють виховання, що здійснюється в системі “людина – людина”, тобто через безпосередні людські відносини, а також через суспільні інституції (благочинні фонди, асоціації, громадські організації тощо). Відтак, автор виступає проти зведення суспільного виховання виключно до благодійної діяльності, надання педагогічної підтримки дітям “групи ризику” чи соціальної допомоги різним верствам населення, оскільки суспільне виховання передбачає, передусім, форму-

вання важливих якостей особистості (громадянськість, патріотизм, соціальна активність, відповідальність і т. под.), тобто тих, які ні школа, ні сім'я відокремлено сформувати не можуть [10, с. 190–191].

Суспільне виховання спрямоване, передусім, на забезпечення гармонізації виховних впливів суспільства й особистості, створення так званого “балансу” між відповідальністю суспільства перед особистістю і особистості перед суспільством у формуванні громадянина певної держави. *Соціальне виховання* сьогодні набуло поширення у зв'язку зі становленням соціальної педагогіки як самостійної галузі педагогічного знання і має метою педагогізацію соціального середовища та виявлення виховного потенціалу суспільства в розвитку особистісно значущих цінностей людини.

Процес соціального виховання зростаючої особистості в умовах різних рівнів соціального середовища сучасні вчені (А. Капська, О. Безпалько, Р. Вайнола та ін.) вважають предметом соціальної педагогіки. Зазвичай, *соціальне виховання* трактують як “процес забезпечення в суспільстві умов і заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій” [2, с. 29].

Вітчизняні соціологи вважають, що вихованню як соціальному феномену притаманна сукупність форм соціального: соціальне явище, взаємодія, організація, інститут і соціальний процес. Як соціальна система виховання містить такі елементи: об'єкти та суб'єкти, соціальні інститути, культура й “окультурене” природне середовище, напрями. Системними функціями виховання виокремлено такі: культурологічна, соціалізаційна, адаптаційна, ціннісно-утворювальна, нормативна, інтегративна і соціального контролю [11, с. 49]. Акцентуємо на потребі реалізації в професійно-технічній освіті культурологічної функції виховання як складової соціально-педагогічної діяльності, що передбачає глибинне пізнання культурних детермінант соціуму на основі підпорядкування духовно-моральним законам людського буття, усвідомлення необхідності підвищення соціально-особистісного рівня культури.

Виховання – це “залучення людини до всіх досягнень людської культури у такий спосіб, щоб вона жила в контексті загальнолюдської культури” (І. Зязюн). Академік наголошує на проблемі формування ціннісної свідомості особистості, яка не є продуктом соціального середовища. Тому в процесі соціокультурного виховання пріоритетним визначаємо формування ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця у взаємодії з соціумом, у результаті чого об'єкти пізнання набувають для суб'єкта особистісного смислу, отже, і суспільної значущості в цілому. У цьому сенсі виокремлюють якісні стани соціального виховання (І. Липський), що представлено на рис. 1 [9, с. 90–91].

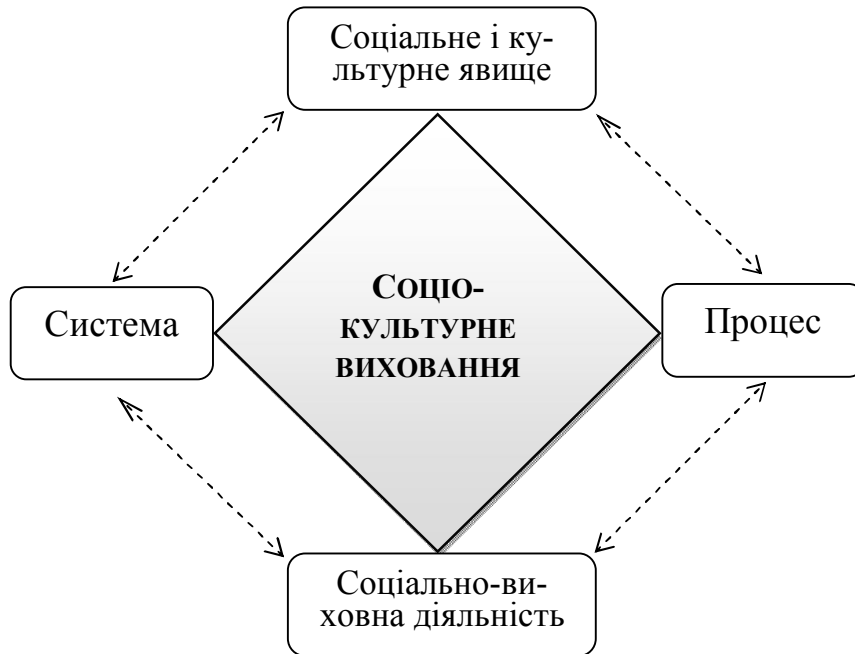

Рис. 1. Сукупність якісних станів соціокультурного виховання (за І. Липським)

Виходячи з розуміння мікросередовища як складної динамічної відкритої соціально-педагогічної системи, що самоорганізується, професійну діяльність вчителя (вихователя) ПТНЗ розглядаємо як управління соціокультурним вихованням учнів на основі визначеної послідовності відповідних дій. Згідно з теорією соціального управління (В. Афанасьєв, М. Лапін, Ю. Тихомиров та ін.), виховання у мікросоціумі трактується як організація та реалізація оптимальних цілеспрямованих виховних впливів на параметри середовища як динамічної системи. Тому управління соціокультурним вихованням учнів у складних динамічних системах (зокрема ПТНЗ) відбувається як сукупність лінійних і нелінійних причинно-наслідкових залежностей на основі зворотного зв'язку. Саме зворотний зв'язок у соціально-педагогічній діяльності, зокрема в аспекті виховної взаємодії педагога й вихованців, забезпечує самоуправління соціально-педагогічної системи наявним мікросередовищем.

У висвітленні сутності соціокультурного виховання орієнтуємося на цілі соціального виховання з урахуванням культурних досягнень конкретного народу. Адже опанування учнем моральними цінностями, нормами поведінки в соціумі відбувається у контексті тієї культури, яка оточувала дитину з часу її народження. Процес і результати цього виховання детерміновані можливостями наявного соціального мікросередовища, в якому відбувається становлення індивіда як людини і громадянина. Рівень його культури значною мірою залежить від уміння бачити, відчувати й усвідо-

млювати прекрасне у мистецтві, зокрема народному. Необхідною умовою виховання вважаємо формування особистісного художньо-естетичного досвіду, основними складовими якого, на думку І. Зязюна, є потреби, емоції, почуття, смаки, погляди, ідеали. “Естетичний досвід через свої складові – спеціалізовані емоції і почуття, що обов’язково зумовлюють вольову діяльність, регулює людську поведінку, спрямовує дії людини на предмет, здатний задовольнити людську потребу” [6, с. 75].

Вважаємо, що професійна підготовка майбутнього робітника в ПТНЗ на засадах гуманізму, співробітництва і співтворчості з використанням мистецтва слугуватиме забезпеченню суб’єктної позиції студентів у виховному процесі, стимулюванню їх до самовиховання, розвитку креативного мислення, комунікативної культури і компетентності. У цьому контексті доцільним вважаємо налагодження соціальної взаємодії з учнями, надання морально-психологічної підтримки особі чи соціальній групі, що її потребують, формування соціокультурних цінностей для успішної соціалізації в суспільстві, першочергове місце в соціально-педагогічному процесі відводимо емоційній складовій.

Ефективним чинником емоційного стимулювання учнів до соціально позитивної вчинкової діяльності вважаємо використання елементів гумористичного мистецтва, що становить вагомий пласт української культури. Численні дослідження феномена гумору відображені у вітчизняній і зарубіжній філософській та психолого-педагогічній науці. Так, природу гумору, його соціальні функції та вплив на розвиток особистості вивчали Аристотель, Р. Декарт, Ж. Поль; психологічні переживання почуття радості – К. Ізард, Л. Саккетті, З. Фрейд; зв’язок гумору з інтелектуальною діяльністю особистості – Л. Фейєрбах, П. Якобсон; почуття гумору як об’єкт психологічного аналізу – А. Бабаджанова, О. Зайва та інші вчені. Педагогічний гумор як складову професійної майстерності вчителя досліджують Г. Васянович, Д. Гришин, І. Зязюн, В. Прокопенко, І. Харченко; питання особистісно зорієнтованого виховання у контексті налагодження суб’єкт-суб’єктних взаємин – Ш. Амонашвілі, І. Бех, О. Кононко, І. Підласий, О. Савченко; універсальне та національне в англійському гуморі – І. Беженар, Ю. Рибалкіна. Древні мудреці зазначають: “Учись звеселятися!” (Сенека); “Жартувати слід для того, щоб здійснювати серйозні справи” (Аристотель), однак жартувати безперервно означає “брак розуму”, про що писав Г. Сковорода: “І найкраще діло нудне без послаби, а тільки байдики бити у сто разів нудніше”, а вірш “Всякому городу нрав і права” – це класика українського гумористичного жанру.

І. Беженар та Ю. Рибалкіна визначають шість теорій гумору, що групуються за двома основними напрямками – позитивістським і негативіст-

ським: теорія негативної якості об'єкта насміхання (Аристотель) та переваги над комічним предметом (Т. Гоббс, К. Уберхорт); теорія деградації (А. Бен, А. Стерн); теорія контрасту (І. Кант, Г. Спенсер), теорія відхилення від норми (К. Гросс, Е. Обуе); теорія перехрещення мотивів (А. Бергсон, З. Фрейд); теорія суперечності (А. Шопенгауер, Г. Гегель).

Одним з аспектів соціально-педагогічної діяльності викладача ПТНЗ є психолого-педагогічне діагностування вихованців на предмет розуміння ними гумористичних елементів у професійній взаємодії, а також вирішення низки соціально-педагогічних завдань. Обґрунтування результатів опитування уможлиблює вироблення теоретико-методичних орієнтирів щодо практичної соціально-педагогічної діяльності з формування в учнів соціокультурних цінностей, розвитку вмінь сміятися над власними помилками, оптимістично сприймати докідля, а також роботи з соціально та педагогічно занедбаними вихованцями.

Гумор учителя у соціально-педагогічній діяльності як природне джерело оптимізму, складову його майстерності досліджує Г. Васянович: "Гумор є доцільним із погляду вирішення як виховних, так і дидактичних проблем, оскільки має свою логіку, доказ. Він може бути з успіхом застосований як аргумент, роз'яснення, підтвердження основних думок, положень... Він [гумор] допомагає не лише співставити явища в аспекті їх суперечності (рівень констатації), але й подивитися на це співвідношення з неочікуваного боку. Саме несподіваність яскраво і глибоко виявляє протиріччя явищ... і викликає сміх" [3, с. 87].

Отже, в епоху постмодерну важливим аспектом професійної підготовки майбутнього фахівця є розуміння ним своєрідного тексту багатоманітного світу, вміння вирізняти існуючу інформацію, що неможливо без наявного загальнокультурного, духовно-морального та культурно-мистецького досвіду. Актуальним залишається вивчення студентами технологій використання народного мистецтва як засобу емоційного стимулювання соціально позитивної поведінки та діяльності учнів. Емоційно-ціннісний аспект соціокультурного виховання передбачає вироблення соціально позитивного ставлення особистості до норм соціальної культури, позитивних емоцій і почуттів; створення сприятливого морально-психологічного клімату в соціумі; зміцнення стресостійкості; формування уявлень про іронічний сарказм у відображенні суспільних негативізмів; розвитку творчих здібностей тощо.

Соціокультурне виховання майбутнього фахівця трактуємо як необхідний механізм міжпоколіннєвої трансмісії соціокультурного досвіду, процес формування і розвитку зростаючої особистості під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників, визначальне значення в якому належить соціальності й духовності.

У результаті виховання в учнів формується особистісний соціокультурний досвід як механізм поступового привласнення соціально-культурних надбань суспільства шляхом інтегрування в нове соціальне середовище у процесі відповідної діяльності. Цей процес здійснюється на основі відтворення духовних і матеріальних цінностей шляхом наслідування нормативної поведінки середовища, прагнення до виконання соціальних ролей і засвоєння особистістю позитивних мотивацій. Соціокультурний виховний вплив на майбутніх фахівців у професійно-технічному навчальному закладі вважаємо дієвим засобом цілеспрямованої підготовки до ефективної професійно-трудової соціалізації у виробничому процесі.

Безперечною умовою формування та розвитку особистості є діяльність, у якій найбільшою мірою актуалізуються ті чи інші набуті якості. Саме у процесі соціально-педагогічної діяльності вчителя як відкритої соціальної системи здійснюється *соціокультурне виховання*, під яким розуміємо процес і результат цілеспрямованого впливу на особистість із метою опанування нею знаннями загальнолюдської та національної культури, соціальними цінностями і позитивно значущими якостями. Відповідно виховання допомагає майбутньому робітникові осмислити свою приналежність до суспільності, відповідної традиції та культури, соціалізуватись, особистісно та професійно реалізуватись. У дослідженні послуговуємося соціокультурологічною парадигмою виховання, що є домінантною мітою у визначенні соціально-педагогічної траєкторії педагогів ПТНЗ.

Важливим завданням педагогічної науки ХХІ ст. є теоретичне обґрунтування закономірностей організації виховного процесу, без чого неможливим вважаємо успішне здійснення соціально-педагогічної діяльності. На необхідності виявлення та чіткої диференціації педагогічних законів і закономірностей досліджуваного явища наголошував академік С. Гончаренко, вказуючи на їхні гносеологічні відмінності: будь-яке явище у процесі цілісного, обов'язкового й об'єктивного пізнання залежить від стану функціонування його складових і певних умов (дидактичних, психологічних, соціальних та інших). Саме наявність цієї залежності виступає як закономірність [4, с. 19]. Відтак, найважливішими рисами закону є необхідність, всезагальність, повторюваність та інваріантність. На основі цього в педагогічній науці С. Гончаренко пропонує низку законів, основним із яких є закон обов'язкового привласнення підростаючим поколінням соціального досвіду старших поколінь як необхідної умови входження у громадське життя, здійснення наступності між поколіннями, життєзабезпечення суспільства, окремого індивіда й розвитку сутнісних сил кожної особистості [4, с. 14]. Опираючись на цей закон, обмежимося виявленням закономірностей соціально-педагогічної діяльності вчителя.

За Ю. Бабанським, *закономірності в суспільних явищах* – це об'єктивно існуючий, необхідний, істотний, повторюваний зв'язок явищ і процесів, що характеризує їхній розвиток. Закономірність виражає певний порядок причинного, необхідного стійкого зв'язку між явищами і властивостями об'єктивного світу, за яких зміни одних явищ зумовлюють зміни інших [1, с. 264]. У сучасній педагогічній науці не існує єдиного підходу до визначення закономірностей соціально-педагогічної діяльності вчителя. Зазвичай, ці закономірності стосуються процесів виховання чи навчання (С. Гончаренко, В. Краєвський, А. Макаренко, І. Підласий, В. Сухомлинський, А. Хуторський та ін.), професійної діяльності соціального педагога чи працівника соціальної служби (В. Бочарова, О. Безпалько, Р. Вайнола, А. Капська, Л. Міщик, С. Харченко та ін.). Адже динаміка соціально-педагогічних явищ у суспільстві зумовлює виникнення нових закономірностей, від яких залежить ефективність відповідної діяльності. Орієнтиром в обґрунтуванні закономірностей соціокультурного виховання учнів слугувала його зумовленість не лише соціальним характером діяльності педагога, а й обов'язковим привласненням особистістю культурних надбань суспільства, особливостями її формування і розвитку.

Не вдаючись до ретельного аналізу, визначимо закономірності соціальної складової професійної діяльності вчителя. Основні закономірності соціальної роботи в науковій літературі поділяють на дві групи: закономірності функціонування та розвитку самих суб'єктів соціальної роботи; істотні зв'язки між суб'єктом і об'єктом у соціальній діяльності. Очевидно, пріоритет у визначенні закономірностей соціально-педагогічної діяльності вчителя зумовлює її суспільна значущість, динаміка відповідно до соціальних процесів у соціальній системі держави.

З огляду на висвітлені вище дослідження та результати власних розвідок в аспекті соціокультурного виховання нами виокремлено такі *закономірності соціально-педагогічної діяльності вчителя ПТНЗ*: результати соціально-педагогічної діяльності як цілісної системи детерміновані потребами розвитку суспільних виробничих сил і реальними можливостями вихованців до оволодіння соціокультурним досвідом, ідеологічною надбудовою, соціокультурними цінностями і морально-естетичними нормами поведінки; залежність мети, змісту, методів, засобів і форм соціально-педагогічного впливу від навчально-виховних ситуацій та умов її здійснення; гуманістична й культурологічна спрямованість соціально-педагогічного процесу в мікросередовищі навчального закладу; цілісність і системність соціально-виховних впливів вчителя в аспекті профілактики негативних учинків учнів; забезпечення

оптимальної організації соціально-виховного процесу задля досягнення максимально можливих за даних умов результатів; зумовленість результативності соціально-педагогічної діяльності рівнем професійної майстерності вчителя ПТНЗ; необхідність координації соціально-виховних впливів навчального закладу, сім'ї та громадськості.

Сучасні стратегії професійної освіти на передній план ставлять істотно нові вимоги до процесу та результатів соціального становлення зростаючої особистості: традиційна педагогічна парадигма орієнтує навчально-виховний процес ПТНЗ на спеціально створені моделі соціально-виховного впливу на учнів, а популяризація та розвиток гуманітарно-антропологічної парадигми головним пріоритетом визнає особистість у всій її цілісності й неповторності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні та розробленні теоретико-методичного й організаційного супроводу професійної підготовки фахівців до використання сучасних виховних технологій у моделюванні соціокультурного середовища навчальних закладів різних типів.

Посилання:

1. *Бабанский Ю. К.* Закономерности, принципы и способы оптимизации педагогического процесса // Избранные педагогические труды / сост. *М. Ю. Бабанский*. — М. : Педагогика, 1989. — С. 262—272.
2. *Безпалько О. В.* Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / *О. В. Безпалько*. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 208 с.
3. *Васянович Г. П.* Вибрані твори : в 5-ти т. — Т. 3: Педагогічна етика : навчальний посібник / *Г. П. Васянович*. — Львів : Сполом, 2010. — 420 с.
4. *Гончаренко С. У.* Педагогічні закони і закономірності / *С. У. Гончаренко* // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. праць : в 5 т. — Т. 3 : Загальна середня освіта. — К. : Педагогічна думка, 2012. — С. 11—20.
5. *Гончаренко С. У.* Світоглядні функції загальної середньої освіти / *С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований* // Педагогіка і психологія. — 1994. — № 1. — С. 44—55.
6. *Зязюн І. А.* Естетичний досвід особи. Формування і сфери вияву / *І. А. Зязюн*. — К. : Вища школа, 1976. — 172 с.
7. *Ігнатенко П. Р.* Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навчально-методичний посібник / *П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька*. — К. : ІЗМН, 1997. — 252 с.
8. *Кант И.* Сочинения: В 6 т. — Т. 4. — Ч. 1 / *Иммануил Кант* ; под. общ. ред. *В. Ф. Асмуса* и др., вступит. статья *Т. Ойзермана*. — М. : Мысль, 1964. — 543 с.
9. *Липський І. А.* Соціальне виховання / *І. А. Липський* // Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. — 2-е видання / за заг. ред. проф. *І. Д. Звереві*. — Київ ; Сімферополь : Універсум, 2013. — С. 89—93.
10. *Подласый И. П.* Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов : В 2 кн. / *И. П. Подласый*. — Кн. 2 : Процесс воспитания. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. — 256 с.

11. Соціологія : словник термінів і понять / за заг. ред. Біленького Є. А. і Козловця М. А. — К. : Кондор, 2006. — 372 с.
12. Сухомлинський В. О. Формування комуністичних переконань молодого покоління / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : В 5-ти т. — Т. 2. — К. : Радянська школа, 1976. — С. 7—147.
13. Uchyla-Zroski J. Aksjologiczne konteksty edukacyjnej wspólnoty kształtowane przez muzykę w szkole wyższej / Jadwiga Uchyla-Zroski // Edukacja nauczycieli wobec przemian szkoły / pod redakcją Eugenii Iwony Laski. — Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. — S. 29—44.

References (transliterated and translated):

1. Babanskij Ju. K. Zakonomernosti, principy i sposoby optimizacii pedagogicheskogo processa (Regularities, principles and methods of pedagogical process optimization). // Selected pedagogical works / compiler M. Ju Babanskij. Moscow, 1989. P. 262—272.
2. Bezpalko O. V. Sotsialna pedahohika : skhemy, tablytsi, komentari : navchalnyi posibnyk [dlia stud. vyshch. navch. zakl] (Social pedagogy: charts, tables, comments : Tutorial [for higher school students]). Kyiv, 2009. 208 p.
3. Vasianovych H. P. Vybrani tvory : v 5-ty t. — T. 3: Pedahohichna etyka : navchalnyi posibnyk (Selected works: In 5 volumes. — Vol 3: Pedagogical ethics : Tutorial). Lviv, 2010. 420 p.
4. Honcharenko S. U. Pedahohichni zakony i zakonomirnosti (Pedagogical laws and regularities). // Pedagogical and psychological science in Ukraine : collected works : 5 volumes. — Vol. 3 : Secondary Education. Kyiv, 2012. P. 11—20.
5. Honcharenko S. U. Malovanyi Yu. I. Svitohliadni funktsii zahalnoi serednoi osvity (Ideological functions of secondary education). // Pedagogy and Psychology, 1994, № 1. P. 44—55.
6. Ziaziun I. A. Estetychnyi dosvid osoby. Formuvannia i sfery vyjavu (The aesthetic experience of the individual. Formation and display areas). Kyiv, 1976. 172 p.
7. Ihnatenko P. R., Pophuzhnyi V. L., Kosarieva N. I., Krytska L. V. Vykhovannia hromadianyna: psykholoho-pedahohichni i narodoznavchyi aspekty : navchalno-metodychnyi posibnyk (Citizen education: psycho-pedagogical and ethnology aspects : Tutorial). Kyiv, 1997. 252 p.
8. Kant I. Sochinenija: V 6 t. — T. 4., Ch. 1 (Works : In 6 volumes. — Vol. 4, Part 1). / Ed. by V. F Asmus et al., enter. article T. Oizerman. Moscow, 1964. 543 p.
9. Lypskiy I. A. Sotsialne vykhovannia (Social education). // Encyclopaedia for professionals of social sphere. / Ed. by I. D. Zvereva. Kyiv ; Simferopol, 2013. P. 89—93.
10. Podlasyj I. P. Pedagogika. Novyj kurs : uchebnik dlja stud. ped. vuzov : V 2 kn. (Pedagogy. New course : Textbook for students of pedagogical universities : In 2 books). Moscow, 2000. — Book 2 : The process of education. 256 p.
11. Sotsiologhiia : slovnyk terminiv i poniat (Sociology : vocabulary of notions and concepts). / Ed. by Belenkyi Ye. A. & Kozlovets M. A. Kyiv, 2006. 372 p.
12. Sukhomlynskyi V. O. Formuvannia komunistychnykh perekonan molodoho pokolinnia (The formation of communist beliefs of the younger generation). // Selected works : In 5 volumes. — Vol. 2. Kyiv, 1976. P. 7—147.
13. Uchyla-Zroski J. Aksjologiczne konteksty edukacyjnej wspólnoty kształtowane przez muzykę w szkole wyższej (Axiological contexts of the educational community in higher music school). // Edukacja nauczycieli wobec przemian szkoły (Teachers education to change schools). / Ed. by Eugenia Iwona Laska. Rzeszów, 2007. P. 29—44.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2014

Е. Будник

Социокультурное воспитание будущих специалистов в условиях ПТУ

В статье обоснованы сущность и закономерности социокультурного воспитания как средства целенаправленного управления социализацией учащихся в русле их профессиональной подготовки. Социокультурное воспитание будущего специалиста автор трактует как необходимый механизм межвозрастной трансмиссии социокультурного опыта, процесс формирования и развития растущей личности под влиянием объективных и субъективных факторов, определяющее значение в котором принадлежит социальности и духовности. Автор определяет такие закономерности социально-педагогической деятельности учителя ПТУ: результаты социально-педагогической деятельности как целостной системы детерминированы потребностями развития общественных производительных сил и реальными возможностями воспитанников к овладению социокультурным опытом, идеологической надстройкой, социокультурными ценностями и морально-эстетическими нормами поведения; зависимость цели, содержания, методов, средств и форм социально-педагогического воздействия от учебно-воспитательных ситуаций и условий ее осуществления; гуманистическая и культурологическая направленность социально-педагогического процесса в микросреде учебного заведения; целостность и системность социально-воспитательных воздействий учителя в аспекте профилактики негативных поступков учеников; обеспечение оптимальной организации социально-воспитательного процесса для достижения максимально возможных при данных условиях результатов; предопределенность результативности социально-педагогической деятельности уровнем профессионального мастерства учителя ПТУ; необходимость координации социально-воспитательных воздействий учебного заведения, семьи и общественности.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, профессиональная подготовка, социокультурное воспитание, социально-воспитательный процесс.

О. Будник

Socio-cultural Education of Future Experts at Vocational Schools

The article grounds the essence and patterns of socio-cultural education as a means of purposeful management of pupils' socialization in the process of training. The author considers socio-cultural education of the future expert as a necessary mechanism of inter-aged transmission of social and cultural experience, the process of formation and development of a growing personality under the influence of objective and subjective factors. The author defines the following patterns of social and educational work of the teacher at vocational schools: the results of socio-educational activities as an integral system are determined by the needs of the development of the social productive forces and the real possibilities of students to master the social and cultural experience of the ideological superstructure, social and cultural values and moral and aesthetic norms of behavior; the dependence of purpose, content, methods, means and forms of social and pedagogical impact on teaching and educational situations and conditions for its implementation; humanistic and socio-cultural orientation of the pedagogical process in the microenvironment of the institution; the integrity and consistency of social and educational influences of the teacher in terms of pupils' negative behavior prevention; ensuring optimal organization of social and educational process to achieve the best possible results under the given conditions; predetermination of the results of socio-pedagogical activity by the level of professional skills of the vocational school teacher; the need to coordinate social and educational impact of the institution of the family and the community.

Key words: social and pedagogical activity, training, socio-cultural education, educational process.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор П. І. Сікорський